

בס"ד, ט' תשרי התשפ"ז

בכורות ב' – שותפות גוי בפטר חמור, ומכירת בהמה ועובר לגוי

שאלות:

1. רועי וולדימיר הגוי שותפים באתון שילדה זכר בכור. האם רועי חייב לפדות אותו?

פטר פטר חמור כשיש לגוי חלק

- המשנה אומרת שבכור חמור פטור מן הבכורה כשיש לגוי חלק בו או באמו. היא מפרטת חמישה מקרים:
 - ישראל שקונה מגוי את העובר הבכור של האתון שלו, והאתון נשאר של הגוי.
 - ישראל שמוכר לגוי את העובר הבכור של האתון שלו, "אף על פי שאינו רשאי", כי אסור למכור לגוי בהמה גסה (כי הוא עושה איתה מלאכה בשבת).
 - ישראל ששותף עם גוי בבהמה.
 - ישראל שמקבל מגוי אתון כדי לטפל בה, ובתמורה מתחלק איתו בוולדות. גוף האתון נשאר של הגוי.
 - ישראל שנותן לגוי אתון בקבלה באותו הסדר.
- בכל המקרים האלה, גם כשהוולד בכור, לא צריך לפדות אותו, שנאמר: "הקדשתי לי כל בכור בְּיִשְׂרָאֵל מֵאֲדָם עַד בְּהֵמָה" – בישראל, אבל לא באחרים.
- הגמרא מבררת למה המשנה צריכה לפרט את כל המקרים:
 - הקונה והמוכר: אילו המשנה הזכירה רק את הקונה מגוי, היה מקום לומר שפוטרים אותו כי הוא מביא את הבהמה לקדושה, שתשבות בשבת כמו בהמה של ישראל. אבל המוכר לגוי מפקיע אותה מהקדושה הזאת, ואולי צריך לקנוס אותו ולחייב אותו לפדות את הבכור. לכן המשנה מלמדת שגם הוא פטור.
 - השותף: בא להוציא מדעת רבי יהודה, שסובר ששותפות גוי חייבת בבכורה, כמו שהגמרא תביא שלדעתו צריך לתת לכהן את השווי היחסי של הישראל בשותפות.
 - המקבל: לכאורה הוא כלול בשותפות, לכן הגמרא מסבירה שהמשנה הזכירה אותו רק אגב המקרה המקביל, הנותן לגוי בקבלה.
 - הנותן בקבלה: היה מקום לקנוס אותו, כי גוף הבהמה נשאר של ישראל, ויש חשש שיטעו ויפטרו גם בהמה שאין לגוי חלק בה או בוולדות שלה. המשנה מלמדת שלא קונסים אותו.

2. דני מכר לגוי עגל שעוד לא נולד. הוא עבר על איסור?

מכירת עובר לגוי

- המשנה במסכת עבודה זרה אוסרת למכור לגוי בהמה גסה, כי הוא עושה בה מלאכה בשבת. ויש שני חכמים שמתירים:
 - **רבי יהודה מתיר** למכור בהמה שבורה, שנשברו רגליה והיא לא ראויה למלאכה.
 - **בן בתירא מתיר** למכור סוס, כי הוא עומד לרכיבה, והרכיבה בשבת אסורה רק מדרבנן.
- הגמרא מסתפקת אם **רבי יהודה מתיר** גם למכור לגוי עובר:
 - מצד אחד, גם העובר לא ראוי עכשיו למלאכה, כמו בהמה שבורה.
 - מצד שני, בהמה שבורה היא מצב חריג, ולכן לא יבואו ללמוד ממנה שמותר למכור בהמה בריאה. אבל עובר הוא שלב רגיל בחיים של כל בהמה, ולכן אולי הוא אוסר.
- הגמרא מנסה להוכיח ממשנתנו, שאומרת על המוכר עובר לגוי "אף על פי שאינו רשאי", ולא מזכירה **שרבי יהודה חולק**.
 - הגמרא דוחה את הניסיון: גם בשותפות המשנה לא מזכירה את המחלוקת שלו, ובכל זאת הוא מחייב בבכורה. אם ככה, ייתכן שהוא חולק גם במכירת עובר, והמשנה לא הביאה את דעתו.
- הגמרא מנסה להוכיח מברייטא, שבה **רבי יהודה אומר**:
 - ישראל שמקבל בהמה מגוי כדי להתחלק בוולדות, והיא ילדה בכור – מעריכים את שווי הבכור, והוא נותן לכהן חצי מהשווי, כנגד החלק שלו.
 - ישראל שנותן לגוי בהמה בקבלה, "אף על פי שאינו רשאי" – קונסים אותו לקנות מהגוי את החלק שלו בבכור, אפילו בפי עשרה מהשווי, ולתת לכהן את כל שווי הבכור. לכאורה "אינו רשאי" נאמר על העובר, ומכאן **שרבי יהודה אוסר** למכור עובר לגוי!
 - הגמרא דוחה: אולי האיסור נאמר על הבהמה. על הלשון "דמיו" (בלשון זכר) היא מציעה לגרוס "דמיה". ועל השאלה, אם מדובר בבהמה, מה הכהן עושה כאן, הגמרא מתרצת שמדובר בבהמה מעוברת שנמסרה לגוי לפיטום, כדי להתחלק גם בתוספת השווי שלה וגם בוולד. מתוך שקונסים על הבהמה, קונסים גם על העובר. לכן אין מכאן הוכחה לדין של מכירת עובר לבד.
- **רב אשי מוכיח** סופית מברייטא אחרת **שרבי יהודה מתיר** בשבורה דווקא "מפני שאינה יכולה להתרפאות". מכאן שבהמה שיכולה להתרפא אסורה. גם עובר עתיד לגדול ולהיות ראוי למלאכה, ולכן הוא כמו בהמה שיכולה להתרפא, ו**רבי יהודה אוסר** למכור אותו לגוי.
- בלשון אחרת, הגמרא מביאה את הדיון כקושיה על משנתנו: המשנה אוסרת למכור עובר לגוי, ולכאורה היא לא כדעת **רבי יהודה**, שמתיר בשבורה, ולכאורה באופן דומה גם בעובר!
 - הגמרא מתרצת שהמשנה יכולה להיות גם כדעת **רבי יהודה**: בהמה שבורה היא מצב חריג, אבל עובר הוא הדרך הרגילה של כל בהמה. גם בלשון הזאת הגמרא חוזרת על אותו מהלך בדיוק של נסיונות הוכחה על דעת **רבי יהודה**.

3. יונתן מכר לגוי את הזכויות בוולדות העתידיים של הפרה שלו, שעדיין לא התעברה. זה מותר?

מכירת בהמה לוולדות שלה, ואיסור שותפות עם גוי

- אחרי הבירור בעובר שכבר קיים, הגמרא מסתפקת במי שמוכר לגוי בהמה שעוד לא התעברה, לצורך הוולדות שתלד, וגוף הבהמה נשאר שלו. כאן הוא לא מכר לגוי שום דבר שכבר קיים, והוולדות ייוולדו מראש ברשות הגוי, האם קונסים אותו לפדותה? הספק הוא גם לדעת רבי יהודה וגם לדעת חכמים:
 - לדעת רבי יהודה: אולי הוא מתיר רק בהמה שבורה, כי אין חשש שבגללה יטעו ויתירו בהמה שלמה. כאן הבהמה שלמה, ואולי הוא אוסר. או אולי, אם הוא מתיר למכור שבורה לגמרי, כל שכן שהוא מתיר כשגוף הבהמה נשאר של ישראל.
 - לדעת חכמים: אולי הם אוסרים שבורה רק כי היא נמכרת לגמרי, ויבואו להתיר גם מכירה גמורה של בהמה שלמה. כאן גוף הבהמה נשאר של ישראל, ואולי הם מתירים. או אולי, אם הם אוסרים אפילו שבורה, שלא דומה לבהמה שלמה, כל שכן שהם אוסרים בהמה שלמה שנמכרת לוולדות שלה, כי החשש שיטעו גדול יותר.
- הגמרא מקשה על ההנחה שזה הטעם של חכמים: הרי הם אמרו לרבי יהודה על השבורה "והלא מרביעין עליה ויולדת", ולכאורה הטעם שלהם הוא מכירת העוברים. אם ככה, גם מכירת בהמה לוולדות שלה אסורה לדעתם.
 - הגמרא מתרצת שהטעם של חכמים באמת הוא החשש שיטעו, ואת הדברים האלה הם אמרו לפי השיטה של רבי יהודה: "אתה מתיר שבורה כי היא כמו בהמה שנמכרה לשחיטה, ואף אחד לא יטעה בגללה, כי אין בזה עבודת שבת. אבל הרי מרביעים עליה והיא יולדת, והגוי ישאיר אותה אצלו, ומי שיראה אותה אצלו אחרי שנה או שנתיים יחשוב שמותר למכור בהמה לגוי!"
 - רבי יהודה השיב להם: "לכשתלדו!" – בהמה שבורה לא מקבלת זכר, ולכן אין חשש שהגוי ישאיר אותה אצלו. ממילא אין מכאן הכרעה בספק.
- הגמרא מנסה להוכיח היתר ממשנתנו: נתינת בהמה לגוי בקבלה היא בעצם מכירת בהמה לוולדות שלה, כי הגוי מקבל רק חלק בוולדות. ובכל זאת, ליד "הנותן לו בקבלה" המשנה לא אומרת "אף על פי שאינו רשאי".
 - הגמרא דוחה: גם ליד השותפות לא נאמר איסור, ובכל זאת אביו של שמואל אומר שאסור לעשות שותפות עם גוי, שמא הגוי יתחייב לו שבועה, וישבע לו בשם העבודה זרה שלו, והתורה אמרה: "וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַל פִּיךָ". אלא המשנה כתבה את האיסור רק במכירה, כי היא עיקר האיסור, והוא הדין לשותפות, ואפשר שגם לקבלה.
- בסוף הדף הגמרא מביאה שוב את הברייתא שראינו, כדי לנסות להכריע את הספק: רבי יהודה מחייב את המקבל מגוי בחצי מדמי הבכור, וקונס את הנותן לגוי. וחכמים אומרים שכל זמן ש"יד גוי באמצע", כלומר יש לגוי חלק באם או בבכור, הבכור פטור מן הבכורה. ולכאורה רבי יהודה קונס לפדות את הבהמה, סימן שהישראל מכר אותה לעובדיה ועל זה מדובר. הגמרא דוחה את ההוכחה בתחילת הדף הבא כי מדובר על העובר וכן מדויק מהלשון 'בדמיו'.